RAHATARKUSE ÕPPEMATERJALIDE
KOGUMIK

RAHA TEENIMINE, PALK JA MAKSUD

Sissejuhatus

Raha on oluline osa meie igapäevaelust. Me teenime raha töötades, planeerime oma kulutusi ning puutume kokku maksudega. Selleks, et oma raha paremini mõista ja teadlikumalt kasutada, on oluline teada, kuidas kujuneb palk, milliseid makse tuleb tasuda ning millistel erinevatel viisidel on võimalik raha teenida.

Käesolev kogumik tutvustab kolme olulist teemat: raha teenimine, palk ja maksud. Teemade kaudu saab õppida, kuidas raha teenitakse, millest palk koosneb, miks makse makstakse ning kuidas erinevad maksud meie sissetulekuid mõjutavad.

Kogumik on jaotatud erinevate raskustasemete järgi:II kooliaste (🌶️ 🌶️), III kooliaste (🌶️ 🌶️ 🌶️) ja IV kooliaste (🌶️ 🌶️ 🌶️ 🌶️). Nii saab iga õpetaja valida sobiva taseme ning liikuda järk-järgult keerukamate ülesannete ja teemade juurde.

Töölehed on koostatud mentorklubisse kuuluvate õpetajate poolt. Koostajad on: Aunap Riina, Avarmaa Malle, Helm Merlin, Luik Merike, Nõmme Kersti, Rattasepp Maris, Ruuspõld Tiiu, Saare Karin jt.

Kogumiku pani kokku: Lobjakas Liina

Kogumiku eesmärgid

Kogumiku läbimisel õppija:

- mõistab, mida tähendab raha teenimine ja millised on erinevad võimalused sissetuleku saamiseks;
- oskab selgitada, mis on palk ja millest see koosneb;
- tunneb peamisi palkadega seotud makse;
- oskab tuua näiteid raha teenimise, palga ja maksude kohta;
- oskab kasutada õpitut igapäevastes elulistes olukordades;
- suudab võrrelda erinevaid võimalusi ning põhjendada oma valikuid.

Kogumikku saab vastavalt vajadusele muuta ja täiendada. Ülesandeid, näiteid ja aruteluteemasid võib kohandada õppijate vanuse, teadmiste ja vajaduste järgi.

Kogumiku eesmärk ei ole ainult teadmiste omandamine, vaid ka praktiliste oskuste arendamine, et õppija oskaks teha teadlikumaid otsuseid raha, töö ja maksudega seotud olukordades.

Sisukord

Maksud 🌶 🌶 5

Omahinna, müügihinna, kasumi ja kahjumi arvutamine 🌶 🌶 7

Klassikohviku planeerine 🌶 🌶 / 🌶 🌶 🌶 12

Tööleht palga arvestamine 🌶 🌶 🌶 20

Kuidas saada rikkaks? 🌶 🌶 🌶 22

Palgaarvestus 🌶 🌶 🌶 26

Aasta tulu arvestus 🌶 🌶 🌶 31

Tööjõu maksud 🌶 🌶 🌶 33

Palk 🌶 🌶 🌶 🌶 37

Investeerimine, risk ja finantsvabadus 🌶 🌶 🌶 🌶 43

Palga arvestamine 🌶 🌶 🌶 🌶 49

Oma kodu 🌶 🌶 🌶 🌶 51

Maksud 🌶️ 🌶️

Tunnikäik:

1. Sissejuhatus.

- Õpetaja küsib, milliseid maksusid lapsed teavad? Laseb õpilastel vastused tahvlile kirjutada. Koos vaadatakse vastused üle ja tehakse kindlaks, millised on korrektsed vastused.
- Seejärel selgitab õpetaja lühidalt, et tegelikult maksude maksmine on hea, sest sellest sõltub näiteks meie tervishoid, haridus, turvalisus jne.

2. **Maksutarkuse filmi vaatamine**. (15.12 min)

Õpilased vaatavad ära filmi maksutarkuse kohta

https://www.youtube.com/watch?v=Y6Se-45Zg6Y&t=7s

3. Filmi vaatamise järel täidavad õpilased töölehe.

4. Need ülesanded, mis õpilasel jäävad tunnis poolikuks jäävad koduseks tööks.
5. Kui tunni lõpus ei jõua arutelu teha, siis jääb see järgmise tunni algusesse.

TÖÖLEHT – MAKSUTARKUS

1. Vaata ära film ja selle põhjal vasta küsimustele.

1) Mis on ümbrikupalk? .....
..... 2)
Millised maksud lähevad töötaja palgast maha? .....
..... 3)
Miks on maksude maksmine inimesele endale kasulik? .....
..... 4)
Millistest hüvedest inimene ilma jääb, kui ta makse ei maksa? .....
.....

2. Arvutusülesanne

Ingridi brutopalk on 3245€ , tema palgast arvestatakse maha tulumaks 22%, töötuskindlustusmakse 1,6% ja pension 2%. Oma palgast tasub Ingrid igakuiselt autoliisingut 389€ eest ja kodulaenu 874€ eest.

1) Kui suur on Ingridi netopalk? .....

Arvuta siin:

2) Kui palju jääb Ingridil raha järgi, kui ta on tasunud autoliisingu ja kodulaenu? .....

Arvuta siin:

3) Mis sa arvad, milliseid majapidamise kulusid tuleb Ingridil veel sellest rahast igakuiselt tasuda?

.....

.....

.....

.....

4) Kui Ingridil jääb järgi vaba raha, siis mida ta võiks selle rahaga teha?

.....

.....

.....

.....

Omahinna, müügihinna, kasumi ja kahjumi arvutamine 🌶️ 🌶️

Eesmärk: õpilane saab aru, mida tähendavad mõisted omahind, müügihind, kasum ja kahjum ning oskab saadud teadmisi praktiliselt kasutada.

Tegevused:

Sissejuhatus: mõistete selgitamine õpetaja poolt koos näidetega.

Praktiline ülesanne:

Valmistad koolilaadaks pitsarulle, sulle on ette antud:

1. pitsarullide retsept;

2. toidupoe kliendileht, kust saad pitsarullide tegemiseks vajalikud toiduained;

3. Abistav arvutuskäigu leht.

Ülesanne on välja arvutada pitsarullide omahind, määrata müügihind ja lõpuks leida kas kasum või kahjum.

1. **Pitsarullide retsept:**

500 g (pärmi-) lehttainast

6 sl valmis tomatikastet või ketšupit

150 g peenelt hakitud või hästi õhukeselt viilutatud sinki

150 g riivitud juustu

1 lahtiklopitud muna

Kuumuta ahi 200 kraadini.

Rulli lehttainas kergelt jahusel laual 30x35 cm ristkülikuks. Määri peale tomatikastet, jättes 1 cm servadest puhtaks.

Laota hakitud sink ühtlaselt tainaplaadile, siis puista peale riivitud juust. Rulli laiemast otsast tihedasti rulli. Lõika hästi terava noaga 20 võrdse paksusega rulli.

Laota rullid küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile. Pintselda pealt munaga, puista peale punet või ürdisegu.

Küpseta 200-kraadises ahjus 12-15 minutit, kuni saiakesed on kerkinud ja kuldpruunid.

Lase saiakestel enne serveerimist 5-10 minutit jahtuda.

Antud kogusest saad 20 pitsarulli

2. **Toidupoe kliendileht**

<u>Ühe euro kaubad:</u>

Kaubad, mis maksavad 1,50

Kaubad, mis maksavad 2.-

3. **Abistab arvutuskäigu leht**

PITSARULLIDE VALMISTAMISEKS LÄHEB VAJA

TOORAINED (retsepti järgi)	**PALJU MAKSAB?**
Pärmi lehttaigen 500 g	
Tomatikaste või ketšup 6 spl	
..	
..	
..	
Maitseained	Kodust, tasuta

KOKKU maksavad toorained ….....

Sellest kogusest saab 20 pitsarulli.

PITSARULLI OMAHIND on

TEHE:

Lähete laadale pitsarulle müüma.

Mõelge, kui palju üks pitsarull võiks maksta ja arvutage välja kasum?

Pitsarull maksab:

Müüte maha kõik 20 tükki, arvutage välja palju teenite kasumit?

TEHE:

KASUM on

Kokkuvõtte: grupid saavad tutvustada oma tööd teistele ja toimub arutelu. (Arutelu käigus ka küsimus, millisel juhul oleksite teeninud kahjumit).

Klassikohviku planeerine 🌶️ 🌶️ / 🌶️ 🌶️ 🌶️

See tööleht aitab sinu klassil planeerida, ellu viia ja analüüsida klassikohvikut. Iga plokk on mõeldud ühiselt täitmiseks. Vajadusel lisa lehti juurde.

Kohviku kuupäev: _____

1. Eesmärgid

Pange ühiselt kirja, mida soovite kohvikuga saavutada (rahaline eesmärk, kogemus, heategevus vms).

Eesmärk	**Kriteerium / mõõdik**

2. Rollid ja vastutused

Roll	Õpilane(d)	Peamised ülesanded
Juht/koordinaator		
Eelarve- ja rahameeskond		
Turundusmeeskond		
Menüü- ja tootemeeskond		
Dekoratsioon ja atmosfäär		
Teenindusmeeskond		
Tagasiside ja analüüs		

3. Eelarve ja hinnastamine

Planeerige kulud ja tulud kahes variandis: miinimum ning ambitsioonikam. Lisage ka omahind ja plaanitav müügihind iga toote kohta.

3.1 Kulude koond

Kulukategooria	Eeldatav kulu (€)	Märkused

3.2 Tootenimekiri, omahind ja müügihind (Lisa 1 täpsem omahinna arvutus)

Toode	Kogus (tk/portsjon)	Omahind ühiku kohta (€)	Müügihinnad (€)	Märkus

3.3 Prognoos vs tegelik müük

Toode	**Prognoos (tk)**	**Tegelik (tk)**	**Käive (€)**	**Kasum (€)**

KOKKU				

* Käive on saadav kogutulu.

* Kasum on kogutulud – kogukulud.

4. Turundus ja kommunikatsioon

Kirjeldage, kuidas teavitada kooliperet ja lapsevanemaid. Lisage tähtajad ja vastutajad.

Tegevus (plakat, kuulutus, sotsiaalmeedia jne)	**Kanali kirjeldus**	**Tähtaeg**	**Vastutaja(d)**

5. Kohviku päev – töökorraldus

Määrake vahetused, rahavoogude kord ja ohutus. Planeerige letipaigutus ja atmosfäär (muusika, temaatika).

Aeg/vahetus	**Ülesanne (kassa, lett, saal)**	**Õpilane(d)**	**Märkused**
Hommikune ettevalmistus	Leti üles sättmine		

6. Tulemused ja analüüs

Müügitulu kokku (€)	
Kulud kokku (€)	
Kasum (€)	
Eesmärgi täitumine (%)	

Järeldused	

7. Refleksioon

• Mis õnnestus kõige paremini ja miks?

• Milliseid rahatarkuse oskusi kasutasime (eelarve, omahind, marginaal, hinnastamine)? • Millal pidime plaani muutma ja kuidas otsustasime?

• Mida teeksime järgmisel korral teistmoodi?

Lisa 1

Toode _____ */nimetus/*

Portsjonite kogus _____

Valmistaja/d _____

Toiduaine	Vajalik kogus	Hind poes (€)	Märkused
Liidan kõik hinnad poes, s	**Oma hind →**		

Omahind tk kohta = _____ : _____ = _____

/oma hind/ /portsjonite kogus/

Toote retsept (soovi korral):

Tööleht palga arvestamine 🌶️ 🌶️ 🌶️

• tööleht ja info otsimine internetist

1. Mõtle, mis oleks sinu unistuse amet ja kirjuta see siia:

2. Leia internetist oma unistuste ameti https://www.palgad.ee/salaryinfo netopalk ja kirjuta see siia (juhul kui sa ei leia enda valitud ameti palka kasuta Eesti keskmist brutopalka, mille said teada videost või siit https://www.stat.ee/stat-keskmine brutokuupalk):

3. Leia kalkulaator.ee/et/palgakalkulaator veebilehe abil järgnevad väärtused:
   Tööandja kulu
   Brutopalk
   Netopalk

4. Vali oma lemmik auto ja unistuste elukoht ja kirjuta välja selle hind (näide):
   Leia oma unistuste auto hind veebilehelt auto24.ee
   Leia oma unistuse maja hind veebilehelt kv.ee

5. Nüüd leia mitu aastat ja kuud peaksid palka teenima, et valitud unistust endale lubada. Arvesta, et kuus kulub sul 700 eurot muudeks kuludeks (üür, elekter, vesi, toit jm.)

   (näide)
   Netopalk-700 eurot= …….. järgi jääv palk kuus

Unistuse hind ÷ järgi jääv palk kuus= ……..……...kuud

Kuude arv ÷ 12= ……..aastat

6. Mõtle ja tee järeldus või järeldused, kas ja millised võimalused Sinul on selle palga eest. Mida tuleks muuta ja kas tuleks muuta?

7. Kas võimalik lisa teenida? Kuhu ja kui palju investeerida ning säästa?

Kuidas saada rikkaks? 🌶️ 🌶️ 🌶️

1. Sissejuhatus

   Häälestus ja huvi äratamine.

   Tahvlile ideekaardi koostamine. “ Vaba kriit“. Keskele sõna RIKKUS. Õpilased märgivad juurde, mis nende jaoks tähendab rikkus ja põhjendab oma valikut.

2. Filmi vaatamine

https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-saada-rikkaks/

3. Teema selgitamine

Kui palju raha nõuab omaette elamine?

Kui suurt sissetulekut läheb vaja, et elada sinu unelmate elu?

Millistes ametites ja millise haridusega teenib sinu unelmate eluks vajaliku sissetuleku?

Enda või teiste jõukust kalduvad inimesed enamasti mõõtma sissetulekute suuruse (palga, ettevõtlusest saadava tulu jms) või väliste atribuutide (eluaseme, auto, rõivastuse, vaba aja veetmise harjumuste jne) järgi. Nende näitajate põhjal saab inimese jõukuse kohta tõesti üht-teist järeldada, aga võib ka täielikult eksida. Esiteks, läbimõtlematu kulutamise korral kaob isegi suur sissetulek kiiresti olematusse. Teiseks, ajutiselt on silmatorkavalt palju võimalik tarbida ka võõra raha (s.o laenude) eest.

Sissetulekust ja välistest atribuutidest õigem rikkuse mõõdupuu on puhasväärtus, mis näitab, kui palju vara jääb inimesele alles pärast kõigi tema võlgade tasumist. Üldjuhul on suure puhasväärtusega niisugune inimene, kes teenib palju, aga kulutab oma teenistusega võrreldes vähe. Teisiti öeldes – elab alla oma võimaluste.

Rikkuse viis astet

Inimeste rikkuse ja rahandusliku tugevuse hindamiseks on mõned finantsnõustajad kasutusele võtnud järgmise viieastmelise skaala.

Rikkuse esimesele astmele on jõudnud inimene, kelle sissetulek võimaldab hoida praegust elujärge soovitud tasemel ja säästa küllalt raha pikaajalisteks eesmärkideks (nagu laste saatmiseks ülikooli, iseenda pensionipõlveks).

Rikkuse teisele astmele jõudnud inimene on suutnud säästa nii suure summa, et selle investeerimisest saadav tulu katab ka säästmisvajaduse. See tähendab, et ta võib säästmise lõpetada ning selle võrra suurendada jooksvaid kulutusi.

Kes siiski jätkab säästmist, liigub rikkuse kolmanda astme poole. Rikkuse kolmandale astmele jõudnud inimene on kogunud nii palju raha, et selle investeeringutelt saadav tulu katab kõik vajalikud väljaminekud nii praegu kui ka tulevikus.

Teisisõnu on niisugusel inimesel valida, kas jätkata töötegemist või pühenduda hobidele.

Rikkuse neljandale astmele jõudnud inimese võimalused on veelgi avaramad: ta võib märkimisväärselt suurendada oma jooksvaid kulutusi. Kes sellel astmel oma elustiili

luksuslikumaks muuta ei soovi, kasvatab säästusid edasi, sest ei suuda kogu oma kapitali juurdekasvu ära kulutada. Ta liigub rikkuse viienda astme poole.

Mida naabermaja miljonär ei tee (vähemalt enne miljonäriks saamist):

Tähelepanekuid isiklike rahaasjade juhtimise teemal kirjutatud menuraamatutest.

Ei osta uhiuut autot, sest miks peaks terve mõistuse juures olev inimene maksma täisjaehinna vara eest, mille väärtus ajas kiiresti langeb. Müügiplatsilt väljasõitmine tähendab auto turuväärtuse langust keskmiselt 11% võrra, hindab autoostjatele mitmesuguseid asjalikke nõuandeid jagav USA internetiportaal www.edmunds.com. Esimesel viiel aastal langeb auto väärtus 15–25% aastas ning viie aasta pärast on tema väärtus 37% uue auto hinnast.

Ei jäta krediitkaardi saldot miinusesse kauemaks, kui on intressivaba periood. Krediitkaarti miinusesse lasta on mõtet ainult neil, kes naudivad vaene olemist. Ei tohi osta asju, mille eest ei suuda maksta kohe, võlgu võtmata. Selliste ostude kuhjumisel võib aastane intressikulu küündida lõpuks isegi sadadesse eurodesse.

Ei käi regulaarselt restoranides söömas. Väljas söömine on toidu kodus valmistamisest mitu korda kulukam. Regulaarne väljas söömine tähendab, et toidule kulub aastas mitu tuhat eurot rohkem kui põhiliselt kodus einestamise korral.

Ei käi tihedalt läbi laristajatega. On võimatu raha säästa, veetes sageli aega inimeste seltsis, kes armastavad raha kiiresti laiaks lüüa.

Ei maksa täit jaehinda brändirõivaste eest. Rõivaste ostult saab hõlpsasti säästa sadu eurosid aastas, kui osta neid allahindluste ajal. Eriti suure efekti saab, kui ei pea oluliseks rõivaste brändi.

Ei hoia raha arvelduskontol. Arvelduskontol ei teeni raha tavaliselt peaaegu üldse intressi. Rikkust kasvatav tee on raha paigutamine investeerimisfondidesse, aktsiatesse, tähtajalistele hoiustele, kinnisvarasse… (mõeldes seda teha pikaajaliselt ehk rohkem kui viie aasta perspektiivis).

Ei osta uut eset, kui vana pole katki. Asju parandada on sageli oluliselt odavam, kui uusi osta.

Ei tee impulssoste. Impulssostud tähendavad raha raiskamist ja täidavad kodu träniga, mida ei kasutata. Õige ostutaktika on järgmine: nähes poes midagi, mis meeldib, lahkud ostu tegemata, lased päeva või paar mööda minna, ja kui see asi tundub endiselt ostuväärsena, tasub ta võib-olla tõesti ära osta.

Ei kuluta aega mõttetutele tegevustele. Öeldakse, et aeg on raha. Tegelikult on aeg veelgi tähtsam – aeg on elu. Raisates aega, raiskad elu.

Ei keskenda kogu oma tähelepanu eesmärgi saavutamist takistavatele teguritele. Kui mõelda põhiliselt takistustele, kaob finišilint silmist ja finišisse jääbki jõudmata.

Ei teeni kogu oma tulu palgatööga – kaalutletult säästes ja investeerides on aja jooksul loodud varade portfell, mis annab arvestatavat tulu. Kes ei pane oma raha tegema raha, ei saa kunagi jõukaks.

4. Iseseisev töö töölehega

- Palu iga õpilasel kõigepeal iseseisvalt mõelda ja kirja panna vastus kahele küsimusele:
  - Milles Sinu jaoks rikkus väljendub?
  - Kas ja miks on Sulle rikkus oluline?
- Kui õpilased on enda lehele vastused kirja pannud, lase neil ruumis ringi liikuda ja endale paariline leida. Paarilisega jagavad mõlemad oma vastuseid ning annavad teineteisele nõu, mida soovitud rikkuse saavutamiseks teha. Iga õpilane võiks saada soovitusi vähemalt kolmelt klassikaaslaselt. ● Peale paarilistega vestlusi palu õpilastel oma kohale naasta.
- Ühine jagamisring - küsi õpilastelt, milliseid häid soovitusi nad kuulsid.

Palgaarvestus 🌶 🌶 🌶

Tunnikäik:

1. Tundi alustame aruteluga: millised on võimalused raha teenimiseks? nt töötasu, investeerimine, müük, raha laenamine intressiga jne.
2. Seejärel alustatakse töölehe (järgmisel lehel) lahendamist, mille eesmärgiks on suunata õpilasi mõtlema ja arutlema tulevikuvõimaluste üle ning analüüsida rahalaenamise ja rahakogumise eeliseid või puuduseid.
   https://palk.crew.ee/
   Palga ja maksude kalkulaator
3. Kokkuvõte tunni lõppedes: ühine arutelu palga, laenu ja rahakogumise teemal (õpilaste järeldused töölehe põhjal).

Palju õnne! Oled just lõpetanud enda õpingud koolis ning alustad tööd enda esimeses töökohas. Selleks on …… *(mõtle, milline amet või valdkond Sulle enim huvi pakub).* **Lisaks soovid osta endale esimese auto.**

Aga oled Sa kunagi mõelnud, kui palju Sinu palk soovitud ametikohal on ning kas laenuraha on soodne või kas raha laenamine on üldse otstarbekas?

1. Arvuta, kui palju Sa teenid oma ametikohal.

Sinu tööandja on pakkunud Sulle, et brutopalk on ühes kuus …… *(otsi veebiaadressilt https://palgad.stat.ee/ enda ametikohale vastav palk).*

Kasutades järgnevat informatsiooni, arvuta enda teenitud netopalk. *NB! Pane kirja kõik tehted, mida teed!*

Maksuvaba tulu ühes kuus *(otsi internetist)*: _____ Summa, millelt lähevad maksud maha *(brutotulu - maksuvaba tulu)*: _____

Tulumaks *(mitu protsenti kuupalgast?)*: _____

Tulumaks *(mitu eurot Sinu kuupalgast?) NB! tulumaks leia sellest summast, kus maksuvaba tulu on maha võetud*: _____

Töötuskindlustusmakse *(mitu protsenti kuupalgast?)*: _____
Töötuskindlustusmakse *(mitu eurot Sinu kuupalgast?):*
_____ Kogumispensioni makse *(mitu protsenti kuupalgast?):* _____ Kogumispensioni makse *(mitu eurot Sinu kuupalgast?):*
_____

Maksud kokku *(tulumaks+töötuskindlustusmakse+kogumispensioni makse)*:

_____

Sinu pangakontole laekuv igakuine tulu ehk netopalk *(brutopalk - maksud)*:

_____

2. **Soovid omada ka isiklikku autot. Sul on kaks võimalust: kogud auto osturaha ise või võtad laenu. Juhul, kui oled tööl olnud üle kuue kuu, võimaldab pank anda Sulle laenu.**

   Mine veebiaadressile www.auto24.ee ja vali endale kasutatud autode seast 3000€ maksev auto välja. Pane kirja järgmised andmed.

Automark (nt Volvo, Audi vms):

_____ Automudel (nt V60, A6 vms):

_____

Hind: _____

Nagu eelnevalt mainitud, on Sul kaks võimalust- kogud auto ostuks ise raha *(eeldame, et suudad igakuiselt koguda vähemalt 150€)* **või võtad pangast laenu <u>kuue kuu</u> möödudes. Tee mõned arvutused ja seejärel otsusta, kumb variant on Sinu jaoks kasulikum.**

<u>Väikelaen</u>	**<u>Kogun ise</u>**
Kuue kuu möödudes teeb pank Sulle laenupakkumise ning selgub, et laenu võttes tuleb igakuiselt tagasi maksta ühe **aasta jooksul võrdsetes** **osades 268€** *(eeldades, et võtad laenu 3000€)***. Lisandub ka laenulepingu tasu 45€** **Mitu eurot maksad Sa aasta jooksul pangale?** _____ **Mitu eurot maksad Sa pangale aasta jooksul intressi?** _____	**Mitu eurot jõuad Sa koguda kuue kuu jooksul?** *(see aeg, millal ootad laenuvõimalust)* _____ **Mitu eurot pead Sa veel koguma kuue kuu möödudes?** _____ **Mitu kuud pead Sa veel koguma auto osturaha?** _____
Auto kogumaksumus laenu võttes: _____	**Auto maksumus ise kogudes:** _____
Vähemalt mitu kuud pead Sa ootama, et autot osta? _____	**Mitu kuud kogud Sa auto ostmiseks raha?** _____

Oletame, et Sa ei vaja autot tööl käimiseks ega igapäevaelu tegevusteks *(ehk auto omamine ei ole kohustuslik).* **Arutle kaaslastega, kumb variant on mõistlikum, kas koguda ise raha auto ostuks või võtta selleks laenu?** *Arutlemisel võta arvesse intressi, ajafaktorit ning inflatsiooni.*

Täiendavaks aruteluks: *aga mis saab siis, kui Sul on võimalus teenida lisaraha, kuid selleks on vajalik auto olemasolu*

Aasta tulu arvestus 🌶 🌶 🌶

Morten on üks aktiivne noor, kes lõpetas eelmisel aastal kutsekooli ja leidis kindla kuupalgaga töökoha.

Tema kuu palgaks pakkus ülemus 1100€ . Mis palk see on, kas **brutopalk/netopalk**?

Iga nädalavahetusel on ta abiks keskmiselt 10 h ulatuses oma naabrimehe autoremondi töökojas, kus naabrimees maksab talle ametlikult 6€/h. Kas tegu on **brutopalga/netopalgaga**?

Augustis on Mortenil võimalus teenida veel lisa punaste- ja mustade sõstarde müügiga, kust talle laekub keskmiselt 1500€.

Morteni vanaisa on temale kinkinud oma kinnisvarast 5 ha metsa ja põllumaad, mille eest sai ta eelmisel hooajal riigipoolset toetust 540€

Kirjuta kõik Morteni sissetuleku artiklid aastas järgmisse tabelisse:

Artikkel	Summa (€)	Kogus (korda)	Kokku (€)
		KOKKU	. .

Leia tabeli abil kogu Morteni aasta tulu (rida KOKKU lõppu)

Leia interneti otsingust palgaarvestuse kalkulaator ja aita Mortenit tulumaksu igakuise arvestuse osas.

Selliste andmete järgi võiks Morten arvestada igakuiselt järgmise tulumaksuvaba summaga:

…….

Lisa kokkuvõtteks omapoolne arvamus antud ülesande ja teema kohta.

……

……

……

……

Tööjõu maksud 🌶 🌶 🌶

Õpiväljundid:

1. Oskab otsida ja kasutada veebipõhiseid finantskalkulaatoreid (nt valuutakalkulaator, palga ja maksude kalkulaator (https://www.kalkulaator.ee/). Teab finantskalkulaatorite arvutuspõhimõtteid.
2. Teab, et palk lepitakse kokku töötaja ja tööandja vahel. Saab aru mõistest "brutopalk", "netopalk". Teab, mis võib mõjutada inimese tulusid (nt maksud, üldine majandusolukord).
3. Oskab arvutada tööandja kogukulu töötaja kohta, väljateenutud palka ja kättesaadavat palka (kui on teada üks kolmest näitajast).

Lõiming: matemaatika (protsent)

Eelteadmised ja nende aktiveerimine:

1. Õpilane teab sõnade „brutopalk", „netopalk", „töötasu", "maksuvaba tulu", tähendusi.
2. Õpilane on kursis riigi maksusüsteemiga, teab nimetada tööjõumakse **Tundi saab siduda:**

1. rahatarkuse e-tunniga „Mis see palk üldse on?": https://pangaliit.ee/finantskirjaoskus/rahatarkuse-e-kulalistunnid-2020 2. riigi raha ja maksusüsteemi tutvustava rahatarkuse tunniga „Kuhu kulub riigi raha?": https://pangaliit.ee/finantskirjaoskus/rahatarkuse-e-kulalistunnid-2020 3. Eesti miinimum- ja keskmise palga üle arutlemiseks saab kasutada Statistikaameti palgarakendust (https://palgad.stat.ee/). Palgarakenduse abil saab näha palkade erinevust eri ametite ja maakondade kaupa ning arutada selle üle, millist tööd saaksid noorukid teha ja kui palju nad sellega palka teeniksid.

<u>Näidisülesanne:</u>

Brutopalk on 1000 eurot. Töötaja on liitunud kogumispensioni II sambaga. Arvuta

töötaja netopalk. Kui suur on tööandja kulu?

1. Töötaja kulud

Maksumäärad:

Kogumispensioni II sammas	2% brutopalgast
Töötuskindlustusmakse	1,6% brutopalgast
Tulumaksumäär	20% (arvutatakse brutopalga jäägist pärast KPII ja TK mahaarvamist)
Tulumaksuvabamiinimum	654 eurot

Arvutuskäik:

1. KP II sammas: 1000 * 0,02 = 20 eurot
2. TK: 1000*0,016 = 16 eurot
3. Jääk: (Bruto - KP - TK) - 654 = 1000 - 20 - 16 - 654 = 310
4. Tulumaks: 310 * 0,2 = 62
5. Netopalk: Bruto - KP II - TK -TuM = 1000 - 20 - 16 - 62 = **902 eurot**

2. Tööandja kulud

Tööandja maksumäärad:

Sotsiaalmaks	33% brutopalgast
Töötuskindlustusmakse	0.8% brutopalgast

Arvutuskäik:

1. Sotsiaalmaks: 1000 * 0,33 = 330 eurot
2. Töötuskindlustusmakse: 1000 * 0,008 = 8 eurot
3. Tööandja kulud:

brutopalk + sotsiaalmaks + töötuskindlustusmakse = 1000 + 330 + 8 = **1338 eurot.**

Kokkuvõttes

Tööandja kulu kokku (palgafond)	**1338.00**
Sotsiaalmaks	330.00
Töötuskindlustusmakse (tööandja)	8.00
Brutopalk (lepingus olev töötasu)	**1000.00**
Kogumispension (II sammas)	20.00
Töötuskindlustusmakse (töötaja)	16.00
Tulumaks	62.00
Netopalk (kättesaadav töötasu)	**902.00**

Valik ülesandeid töötasude arvutamiseks:

Ülesanne 1.

Lepingus on brutopalk 800 eurot. Töötaja töötab täiskoormusel 40 tundi nädalas, ehk ca 160 tundi kuus (võtame selle arvutuste aluseks, tegelikult sõltub see kalendri tööpäevade arvust). Töötaja on liitunud kogumispensioni teise sambaga. Arvuta netopalk ja tööandja kulu (palgafond). Kui suur on töötaja neto tunnitasu?

Ülesanne 2. Lepingus on brutopalk täiskoha eest 1200 eurot. Töötaja töötab koormusega 0.9 kohta. Töötaja ei ole liitunud kogumispensioni II sambaga. Arvuta netopalk ja tööandja kulu. Kui suur on töötaja neto tunnitasu?

Ülesanne 3.

Töötajale pakuti täiskoormusega töökohta brutotunnitasuga 7,5 eurot. Töötaja on liitunud kogumispensioni II sambaga. Arvuta töötaja igakuine

1) brutotöötasu

2) netotöötasu

Palk 🌶 🌶 🌶 🌶

Teema: Palk, ebavõrdsus ja tööelu valikud

Õppevahend: „Räägiks rahast?“ vestluskaardid

(väljaandja Mikroinvestor https://mikroinvestor.ee/toode/vestluskaardid-raagiks-rahast/)

Tunni eesmärgid / õpitulemused

Õpilane:

1. analüüsib, millest sõltub palk ja millised on palgaerinevuste põhjused ühiskonnas;
2. seostab töövalikud ja palga oma tulevase karjääriplaaniga;
3. kasutab protsent- ja võrdlusarvutusi palgaerinevuste selgitamiseks;
4. argumenteerib viisakalt ja põhjendatult rahateemalistes aruteludes.

Kasutatavad rahateemalised vestluskaardid, näiteks:

„Mis on sinu unistuste palk?”

„Kas palgad peaksid olema avalikustatud?”

„Suurem palk või lisahüved?”

„Saad teada, et koos sinuga samal ametikohal töötava kolleegi palk on 400 € suurem. Mida teed?”

„Kas töö peab meeldima või piisab suurest palgast?”

„Miks on rahast rääkimine ebamugav?”

„Kas sinu rahaotsuseid mõjutavad emotsioonid? Kui jah, too mõni näide.“ „Milline oli sinu esimene tasustatud töö?“

„Kuidas käitud, kui keegi küsib, palju sa palka saad?“

„Kumb on olulisem: kulude kokkuhoid või tulude suurendamine?“

„Kas palgatööga võib rikkaks saada?“

Tunni käik

1. Sissejuhatus (5 min)

· Lühike vestlus: „Kui palju julgeksid sina oma palgast klassikaaslastega rääkida?" · Õpetaja seob teema: palk + matemaatika (numbrid, protsendid) + ühiskonnaõpetus (õiglus, ebavõrdsus) + karjääriplaan (millist elu soovin).

2. Soojendus – vestlusring kaartidega (10 min)

· Õpilased istuvad ringis. Õpetaja laseb ükshaaval ringi käia kaardid:

„Miks on rahast rääkimine ebamugav?"

„Kas sinu rahaotsuseid mõjutavad emotsioonid? Kui jah, too mõni näide." „Milline oli sinu esimene tasustatud töö?"

· Iga õpilane vastab lühidalt ühele kaardile või kommenteerib eelmist vastust. · Vestluse läbiviimisel on fookus turvalisel õhkkonnal – kõik järgivad reeglit: räägime ideedest/teemast, mitte inimestest.

3. Rühmatöö: palk ja õiglus (25 min)

1. **Rühmade moodustamine** (3–4 õpilast). Iga rühm saab 2–3 kaarti:

Rühm A: „Mis on sinu unistuste palk?", „Suurem palk või lisahüved?" **Rühm B**: „Kas palgad peaksid olema avalikustatud?", „Saad teada, et koos sinuga samal ametikohal töötava kolleegi palk on 400 € suurem. Mida teed?"

Rühm C: „Kas töö peab meeldima või piisab suurest palgast?", „Kuidas käitud, kui keegi küsib, palju sa palka saad?"

Rühm D: „Kas palgatööga võib rikkaks saada?", „Kumb on olulisem: kulude kokkuhoid või tulude suurendamine?"

2. **Rühma ülesanne (kirjalikult):**

Vastake kaartidel olevatele küsimustele rühma seisukohast (kokkulepitud „rühma arvamus"). Kirjutage 2–3 argumenti poolt ja 2–3 vastu.

- Mõelge, **kuidas see teema seostub ühiskonnaga**: kas see on õiglane, millal peaks riik sekkuma (miinimumpalk, ametiühingud, diskrimineerimine)?
- Mõelge, **kuidas seostub see karjääriplaneerimisega**: mida see ütleb sinu tulevase ameti valiku kohta?

Matemaatikaülesanne:

Palgavahe kaart: sinu palk on 1200 € ja kolleegi palk 1600 €. Arvutage, mitu protsenti on kolleegi palk suurem.

Unistuste palga kaart: määrake, mis on realistlik brutopalk teie valitud erialal (otsige vajadusel nutitelefoniga töötukassa/palgauuringu andmeid) ja arvutage, kui palju jääb kätte pärast maksude mahaarvestamist – vajalikku infot maksude kohta otsige internetist.

3. **Rühmade lühiettekanded** (2–3 min rühma kohta).

Üks õpilane tutvustab olukorda (teema seostumine ühiskonnaga, karjääriplaneerimisega), üks õpilane toob välja poolt- ja vastuargumendid ning üks näitab tehtud arvutusi tahvlil.

4. Individuaalne ülesanne: „Palgaläbirääkimised 7 aasta pärast" (20 min) ·

Õpilane valib ühe kaardi, mida kasutab enda tulevikustsenaariumi alusena:

„Mis on sinu unistuste palk?" või

„Suurem palk või lisahüved?" või

„Kas töö peab meeldima või piisab suurest palgast?"

Ülesanne:

1. Kirjuta lühike **rollimängukava**: sina seitsme aasta pärast palgaläbirääkimistel tööandjaga.
2. Kavas peab olema:
    - sinu argument, miks just sellist palka/tingimusi küsid (haridus, kogemus, lisaväärtus firmale);
    - viide vähemalt ühele ühiskondlikule aspektile (nt elukallidus, keskmine palk sektoris, õiglane tasustamine);
    - **lihtne arvutus:** kui sulle pakutakse 2100 € ja sa küsid 2300 €, kui suur on vahe eurodes ja protsentides?
3. Lõpus lisa: millise järelduse teed enda karjääriplaneerimise kohta (nt „selleks, et see palk oleks realistlik, pean ... õppima/töötama").

Soovi korral saavad 2–3 vabatahtlikku oma rollimängu klassi ees läbi mängida.

5. Kokkuvõte ja refleksioon (10 min)

Tahvlile kirjutada kolm lauset, mida õpilased lõpetavad suuliselt:

- „Üks uus mõte palga kohta, mida täna kuulsin, on …"
- „Matemaatikas aitab mind palgateema juures see, et ma oskan arvutada …"
- „Minu karjääriplaneerimises on kõige olulisem meeles pidada, et …"

I tunni viktoriiniküsimused (5 min)

Tõene / väär

1. Palk sõltub ainult inimese haridustasemest.

– Vastus: ***väär*** *(oluline on ka töökogemus, ametiala, töökoht, läbirääkimisoskused jne)* ***2. Miinimumpalk on riigi poolt kehtestatud väikseim lubatud brutopalk täistööaja eest.*** *– Vastus:* ***tõene***

3. Kui kolleegi palk on sinu omast 400 € võrra suurem, tähendab see automaatselt ebaõiglust.

– Vastus: ***väär*** *(põhjused võivad olla erinevad: staaž, vastutus, tulemuslikkus jne)* ***4. Palkade avalikustamine aitab vähendada põhjendamatuid palgalõhesid.*** *– Vastus:* ***tõene*** *(aga sellega võivad kaasneda ka pinged – arutelu küsimus)* ***5. Karjäärivalik ei mõjuta oluliselt inimese võimalust säästa ja investeerida.*** *– Vastus:* ***väär***

Valikvastustega küsimused

6. Mis alljärgnevatest ei ole palga kujunemist mõjutav tegur?

a) Töökoht ja valdkond

b) Töökogemus

c) Inimese lemmikvärv

d) Haridustase

– Vastus: ***c)***

7. Kui sinu brutopalk on 1200 € ja kolleegi brutopalk 1500 €, kui suur on vahe protsentides (ümarda lähima täisarvuni)?

a) umbes 20%

b) umbes 25%

c) umbes 10%

d) umbes 5%

– Arvutus: (1500–1200)/1200 × 100 ≈ 25%

– Vastus: ***b)***

8. Mis on palgaläbirääkimiste juures kõige olulisem?

a) tulla kohale ilma ettevalmistuseta

b) ähvardada tööandjat lahkumisega kohe alguses

c) olla valmis põhjendama oma palgasoovi argumentidega

d) rääkida ainult teiste töötajate palkadest

– Vastus: ***c)***

9. Kui brutopalk on 1500 € ja maksudeks arvestame ligikaudu 33%, kui palju jääb netopalka (ümarda lähima euroni)?

a) 1005 €

b) 1500 €

c) 500 €

d) 2000 €

– Arvutus: 1500 × 0,67 ≈ 1005 €

– Vastus: ***a)***

10. Milline väide töö ja palga seosest on kõige põhjendatum?

a) Mida rohkem töötunde, seda kõrgem on alati palk.

b) Kõrgharidus tagab automaatselt väga kõrge sissetuleku.

c) Ameti vastutus, tööks vajalikud oskused ja nõudlus tööturul mõjutavad palgataset. d) Palga suurus on puhas õnn.

– Vastus: ***c)***

Avatud (lühi)vastustega küsimused

11. Too üks põhjendus, miks palgalõhe (nt meeste ja naiste vahel) võib tekkida. *– Võimalikud vastused: ametite valik, katkestatud karjäär (laste kasvatamine), stereotüübid, läbipaistmatu palgapoliitika jne.*

12. Kirjelda üht olukorda, kus oleks mõistlik palka juurde küsida.

– Näiteks: tööülesanded on oluliselt kasvanud, töötulemused on väga head, pole ammu palka tõstetud, keskmine palk on vahepeal tõusnud jne.

Investeerimine, risk ja finantsvabadus 🌶️ 🌶️ 🌶️ 🌶️

Teema: investeerimine, risk ja finantsvabadus

Õppevahend: „Räägiks rahast?“ vestluskaardid

(väljaandja Mikroinvestor https://mikroinvestor.ee/toode/vestluskaardid-raagiks-rahast/)

Tunni eesmärgid / õpitulemused

Õpilane:

1. selgitab investeerimise ja säästmise põhimõtteid ning riskiga seonduvat;
2. arvutab lihtsustatud näidete põhjal oodatavat tulu ja kogusummasid; 3. seostab investeerimisotsuseid oma elukaare (meelerahufond, pension) ja karjäärivalikutega;
4. analüüsib, mis teda isiklikult finantsvabadusele lähemale aitaks.

Lõiming

· **ühiskonnaõpetus:** pensionisüsteem, investeerimine III sambasse - miks riik soovib, et inimesed panustaksid pensioni kogumisse ise.

· **matemaatika:** oodatava tulu arvutamine, liitintressi põhimõte (lihtsustatud). · **karjääriplaneerimine:** arutlus teemal, kui oluline on erialavalik ja sissetulek meelerahufondi/III samba kogumise seisukohalt.

Kasutatavad rahateemalised vestluskaardid, näiteks:

„Kuhu investeeriksid 50 €, 500 € ja 5000 €?”

„Sinu viimane investeering?”

„Kas igaüks peaks investeerima?”

„Mida arvad investeerimisest kulda?”

„Kuhu sa oma raha mitte kunagi ei paiguta?”

„Kindel 10 000 € või võimalus 45% tõenäosusega võita 100 000 €?”

„Miljon kohe kätte või 100 000 € igakuiselt üks aasta?”

„Milline on sinu pensionile minemise plaan?”

„Millal on õige aeg investeerimisega alustada?”

„Kas võtaksid unistuste reisi jaoks meelerahufondist raha?”

„Mida tähendab sinu jaoks finantsvabadus?”

„50 € III sambasse või 50 € massaažile? Miks?”

„Kas ja kus kogud raha „mustadeks päevadeks“?”

Tunni käik

1. Sissejuhatus (5 min)

Korduskü simus eelmisest tunnist: „Milleks kasutada palka peale igapäevaeluliste vajaduste katmist?” → sillana jõukus, säästmine, investeerimine.

2. Kaardiring: säästmine ja investeerimine (10 min)

· Väikestes gruppides (3–4 õpilast) vastatakse kaardipõhiselt:

  o „Kuhu investeeriksid 50 €, 500 € ja 5000 €?”

  o „Kas ja kus kogud raha „mustadeks päevadeks“?”

  o „Kas võtaksid unistuste reisi jaoks meelerahufondist raha?”

· Iga grupp paneb kirja 2–3 mõtet, mida hiljem kasutab.

3. Matemaatika-blokk: risk ja oodatav tulu (25 min)

1. Õpetaja võtab kaks kaarti:

  o „Kindel 10 000 € või võimalus 45% tõenäosusega võita 100 000 €?”

  o „Miljon kohe kätte või 100 000 € igakuiselt üks aasta?”

2. **Ülesanded rühmades:**

o Arutage, miks paljud inimesed valiksid siiski kindla 10 000 €. (psühholoogia, riskikartlikkus; seos ühiskonnaõpetusega: loteriid, hasartmängud, kindlustus). o Teises situatsioonis arvutage, kui palju raha kokku saad ühe aasta jooksul – 100 000 € × 12 = 1 200 000 €.

▪ Arutage: miks võiks keegi ikkagi eelistada miljonit kohe (inflatsioon, investeerimisvõimalus, enesekontroll).

4. Finantsvabadus ja karjäär (20 min)

1. **Kaardid individuaalseks mõtlemiseks (5 min):**

o „Mida tähendab sinu jaoks finantsvabadus?"

o „Milline on sinu pensionile minemise plaan?"

o „Sinu lemmikinvesteering?" või "Sinu viimane investeering?"

o „50 € III sambasse või 50 € massaažile? Miks?"

2. **Kirjutamisülesanne (10 min):**

o Õpilane kirjutab mini-esseena „Mina 35-aastasena" (½ A4), kus ta vastab: ▪ millist tööd ta teeb ja miks just see valik (karjääriplaneerimine);

▪ kui palju ta soovib igakuiselt säästa/investeerida (konkreetne number); ▪ mis on tema jaoks finantsvabadus (nt ei pea töötama täiskohaga, saab valida huvitavama töö jne);

▪ millise **matemaatilise eesmärgi** seab (nt „kuni 35. eluaastani kogun 10 000 € meelerahufondi" – kui palju tuleb selleks kuus kõrvale panna).

3. **Rühmatöö (5 min):**

o Arutelu 3–4-liikmelistes gruppides, iga grupp valib ühe ühise „tarkuselause", nt „Meie arvates on finantsvabaduse võti …", mis kirjutatakse tahvlile.

5. Kokkuvõte (10 min)

· Õpetaja teeb kiire **„Tõsi või vale”** küsitluse (suuliselt):

1. „Kõige parem otsus on alati see, mille oodatav tulu on suurim.” (vale – risk, eesmärgid)
2. „Meelerahufondi raha ei peaks üldjuhul kulutama reisi peale.” (arutelu) 3. „Karjäärivalikud mõjutavad otseselt minu võimalusi säästa ja investeerida.” (tõsi).

<u>II tunni viktoriiniküsimused</u> (5 min):

Tõene / väär

1. Säästmine ja investeerimine tähendavad täpselt sama asja.

– Vastus: ***väär*** *(säästmine – raha kogumine; investeerimine – raha paigutamine tulu teenimise eesmärgil, kaasneb risk)*

2. Kõrgema tootluse võimalus tähendab sageli ka suuremat riski.

– Vastus: ***tõene***

3. Meelerahufondi raha võiks üldjuhul kasutada impulssostudeks ja spontaanseteks reisideks.

– Vastus: ***väär***

4. Pensioniks kogumine on ainult riigi vastutus - inimene ise ei pea midagi tegema.

– Vastus: ***väär***

5. Finantsvabadus võib igaühe jaoks tähendada erinevat asja (nt vähem tööd, paindlikum töö, väiksemad kulud).

– Vastus: ***tõene***

Valikvastustega

6. Millist mõistet kirjeldab lause: „Raha kasvab intressile lisanduva intressi arvelt“? *a) Liitintress*

b) Lihttintress

c) Tasuta raha

d) Inflatsioon

– Vastus: ***a)***

7. Kui investeerid 100 € kuus 12 kuu jooksul, kui suur on sissemakstud kogusumma ilma tootlust arvestamata?

a) 100 €

b) 1200 €

c) 120 €

d) 10 000 €

– Vastus: ***b)***

8. Millise väitega kirjeldatakse kõige paremini meelerahufondi?

a) Ülikõrge tootlusega lühiajaline investeering.

b) Igapäevaste kulude katmiseks mõeldud kontol olev raha.

c) Vähese riskiga reserv ootamatute kulude katmiseks (nt töökaotus, tervisemure). d) Raha, mis on mõeldud ainult reisimiseks.

– Vastus: ***c)***

9. „III sammas“ tähendab:

a) investeerimist ainult aktsiatesse

b) vabatahtlikku pensionifondi / kogumist pensionieaks

c) sularaha hoidmist kodus

d) kiirlaenu võtmist

– Vastus: ***b)***

Lihtsad arvutused

11. Miljon kohe vs 100 000 € iga kuu ühe aasta jooksul. Kui palju raha saad teisel juhul kokku?

– Arvutus: 100 000 × 12 = 1 200 000 €

– Vastus: ***1 200 000 €*** *(mis on suurem kui 1 000 000 €)*

12. Soovid 10 aasta jooksul koguda 6000 € meelerahufondi. Kui palju pead keskmiselt kuus kõrvale panema (lihtsustus, tootlust ei arvesta)?

– Arvutus: 6000 € / (10 × 12) = 6000/120 = 50 €

– Vastus: ***50 € kuus***

Arutelu- või kirjalikud küsimused (sobivad ka tunni lõpuringiks)

13. Miks ei pruugi matemaatiliselt kõige suurema oodatava tuluga investeering olla alati sinu jaoks parim valik?

– Võimalikud märksõnad: riskitase, isiklikud eesmärgid, ajahorisont, emotsionaalne mugavus, kogemuse puudumine.

14. Too näide, kuidas sinu tulevane erialavalik mõjutab sinu võimet investeerida või finantsvabadust saavutada.

15. Kas 50 € kuu kohta III sambasse või 50 € iga kuu elunaudingutele (nt massaaz, restoranid)? Kuidas sina tasakaalu hoiaksid?

– Saab kasutada aruteluks või lühiesseeks.

Palga arvestamine 🌶️ 🌶️ 🌶️ 🌶️

EESMÄRK: 1. Arutleda, miks inimesed teevad tööd?

2. Õpilased nimetavad erinevaid töölepinguid.

3. Õpilane teab palga arvestamise aluseks olevaid makse.

4. Õpilane teab töötasustamise aluseid riigipühadel ja ületunnitööl

5. Õpilane teab mõisteid: maksuvaba tulu, keskmine palk, miinimumpalk.

5. Õpilane teab bruto- ja netopalga erinevust ning oskab arvutada brutopalga alusel netopalka.

6. Õpilane oskab kasutada palgakalkulaatorit.

Ülesanne 1.

Töötaja töötas veebruaris 160 tundi palgaga 8.-€/tund. Ta on liitunud kogumispensioni II sambaga 2%.
Leia brutopalk, netopalk ja palgakulu?

Ülesanne 2.

Töötaja töötas märtsis 140 tundi palgaga 9.-€/tund.

Leia brutopalk, netopalk ja palgakulu?

Ülesanne 3.

Töötaja töötas 24.veebruaril 8 tundi palgaga 7.- €/tund.

Leia töötaja väljateenitud palk?

Ülesanne 4.

Töötaja kokkulepitud tunnitasu 8,20 €/h. Töötaja töötas kokkulepitud palgaga 8h/päevas ning tegi veel 4 tundi ületunnitööd.

Leia töötaja väljateenitud palk.

Ülesanne 5.

Kasuta palgakalkulaatorit ja leia netopalk ja kogu palgakulu, kui :

a) Brutopalk 1620.- €. Oled liitunud kogumispensioni II sambaga 2%.

Netopalk …….€ Kogu palgakulu …….€.

b) Brutopalk 1320.- €. Oled liitunud kogumispensioni II sambaga- 6%. Netopalk …….€, Kogu palgakulu …….€.

c) Brutopalk 2640.- €. Ei ole liitunud kogumispensioni II sambaga.

Netopalk …….€, Kogu palgakulu …….€.

Oma kodu 🌶️ 🌶️ 🌶️ 🌶️

Analüüsige, kas on mõistlik korter üürida või osta, arvestades keskmist brutokuupalka (1986 €) ja laenuvõimalust. Kasuta konkreetseid kinnisvarapakkumisi (oma piirkonnast, et hinnata, kas üürimine või ostmine on parem valik.

Ülesande ülesehitus:

1. **Kinnisvarapakkumiste valik ja analüüs:**
    - **Üürimine:** Otsige oma piirkonnast üürikodu, mille hind on mõistlik. Kirjeldage selle igakuiseid üürikulusid.
    - **Ostmine:** Otsi oma piirkonnast müügil olev korter. Kirjeldage pakkumise hind, laenuvõimalused ja arvutage välja laenumakse. Võite kasutada laenukalkulaatorit.

Küsimused analüüsimiseks:

- Kui palju maksaks üürikoha elamine igakuiselt? (Üür, kommunaalkulud) o Kui palju maksaks korteri ostmine igakuiselt laenumakse, kinnisvaramaks ja muud kulud arvestades?
- Kas üürihind või korteri hind on teie piirkonnas realistlik ja tasub ära? 2.

Finantsplaanimine:

- Kasutades üüri- ja ostupakkumisi, arvutage välja igakuised kulud (nt üürimine vs laenumakse).
- Kuidas need kulud mõjutaksid pereliikmete rahandust? Kas ühe variandi valimine on parem perekonna rahalise olukorra seisukohalt?

3. **Emotsionaalne ja psühholoogiline külg:**
    - Kas üürimine või ostmine pakub teie piirkonnas elamise jaoks rohkem turvatunnet ja stabiilsust?
    - Kuidas mõjutaks laste elu: kas stabiilne kodu või paindlikkus elukoha vahetamisel oleks teie perele sobivam?

4. **Kokkuvõte ja järeldus:**
    - Kas on parem üürida või osta? Põhjenda oma valikut, tuginedes kogutud andmetele ja analüüsile.